

De nasjonale
forskningsetiske
komiteene

FEKs opplæringsressurser

Forskningsetisk forum, 16. september 2025

Lene Os Johannessen, Johanne Svanes Oskarsen, Ingrid Synnøve Torp

Fra komiteer og utvalg

Retningslinjer og veiledere

Uttalelser og vedtak

Magasinet Forskningsetikk

«Magasinet Forskningsetikk skal tilstrebe en seriøs, kritisk og informativ journalistikk om forskningsetikk i sin bredde.»

Fra formålsparagrafen

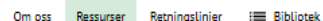

Opplæringsprosjektet

Mål: oppdatere eksisterende ressurser, utvikle nye

Målgrupper: ansatte og studenter ved forskningsinstitusjoner

Introduksjon	Forskersamfunnet	Forskningsdeltagere	Samfunnsansvar
Om artiklane	Redelighet og kollegialitet	Personvern og ansvar for den enkelte	Forholdet forskning/samfunn
Forskningsetikkens historie	Forskningsetikken i veiledning	Ansvar for den enkelte	Hva er forskningsetikk? Småle og brødre forståelser
Metoder	Veiledning og kollegialitet	Betaling av forskningsdeltakere	Nord/Sør
Biografi	Værslerfunksjoner	Konfidensialitet	Kulturavv med tvilsomt opphav
Desepsjonsforskning	Gråsoner i akademisk siteringspraksis	Samtykke	Forskners kommunikasjon med journalister, publikum og brukere
Kvalitativ metode	Møderforfatterskap	Taushetsplikt	Militær forskning
Kvantitativ metode	Uavhengighet	Forskning på bestemte grupper	Open Access-publisering
Legemiddelutprøving	Kjønnspektiver i forskning	Barn	Oppdragsforskning
Placebo	Bias	Etniske minoriteter	Forskningsetikk og patenter
Sperraundersøkelser		Innsatte	Risiko og usikkerhet
Visuell uttrykksform		Personer med begrenset levetid	Tilbakeføring av resultater
		Personer med psykisk lidelse	Tallkanten
		Sårbare grupper	Xenotransplantasjon
		Utviklingshemmede	Kunstig intelligens
		Forskning på menneskelig materiale	Miljø
		Embryo, stamceller og foster	Forskedyr
		Menneskelig biologisk materiale	Genmodifiserte organismer
		Menneskelige levninger	Genetnologi: mat og miljø
		Etikk og gamle skjeletter	Klima
			Syntetisk biologi

Published: 27.05.2025

Metoder

- Deltakende observasjon med psykotisk pasient
- "Netnografisk undersøkelse" av Facebook-gruppe
- Usynlig teater
- Teste barns rettferdighetssans
- Tolkning av selvpoppfatninger
- Trollkinnens læregutt
- Tvilsom livredning
- Utøvelse av nytt smertestillende preparat i menneske

- Plagiering i PhD-avhandling
- KI-verktøy i akademisk skriving
- Et dilemma om medforfatterskap
- Ulv? Ulv?
- Veileder som medforfatter
- Veileders gjenbruk av bacheloroppgaver

- Forskning med barn ved familiesenter
- Usynlig teater
- Sensitive temaer i forskning med barn
- "Netnografisk undersøkelse" av Facebook-gruppe
- Kulturforskjeller i møte med etniske minoriteter
- Deltakende observasjon med psykotisk pasient
- Stressforskning under langvarige militære operasjoner

- Utflagging av klinisk forskning
- Utpøving av ny teknologi for personer med Downs syndrom

- **Humant biologisk materiale, helgenomsekvensering og reservasjonsrett**

- Forskeres kommunikasjon i mediene
- Skulpturer fra Bangladesh
- Vannrensing med nanoteknologi

- GT-musa
- Gyllen ris
- Klima og vitenskapelig usikkerhet

Published: 05.11.2018

Introduksjon til forskningsetikk gir en innføring om forskningsetikkens grunnleggende normer, og viser hvordan de ulike forskningsetiske komiteene bruker de forskningsetiske retningslinjene i sitt arbeid.

I Norge er de anerkjente forskningsetiske normene konkretisert i forskningsetiske retningslinjer. Når du underviser om forskningsetikk, er det viktig å være klar over hvilke lovverk og retningslinjer som gjelder for ditt fagfelt. Her finner du en oversikt over hvilke retningslinjer og lovverk som brukes på de ulike fagområdene.

- Medisin og helsefag (oversikt over retningslinjer, lovverk og veiledere)
- Naturvitenskap og teknologi
- Samfunnsfag og humaniora
- Generelle forskningsetiske retningslinjer (erstatte ikke fagspesifikke retningslinjer)

- Bruk av dyr i forskning
- Internettforskning
- Forskning på menneskelige levninger
- Europeiske retningslinjer for forskningsintegritet

Vi har utarbeidet temasideer om noen sentrale temaer innen forskningsetikk. Temasidene inneholder korte oversiktstekster, og henviser til relevante referanser til videre lesning.

- Uredelighet i forskning
- Veileders rolle
- Urfolk og nasjonale minoriteter

FOSTERING RESEARCH ETHICS

A guide for research performing organisations

Podkast

Målet med podkasten vår er å spreia kunnskap om forskningsetikk, og om kvifor det er viktig i all forskning, for enkeltindivid og samfunn.

Me håpar episodane kan gi ein introduksjon til forskningsetiske vurderingar både for dei som kjenner feltet godt, og for alle andre.

Podkastane er publiserte i Acast, men du finn dei også på Spotify, iTunes og andre spelarar.

[Forskningsetikk på Spotify](#)

Har du innspel, høyrer me gjerne frå deg. Send ein e-post til info@forskningsetikk.no, eller ta kontakt med [Ingrid Torp](#).

Informing children about their rights as research participants: An open source animation film for researchers who work with children and young people

How do we secure ethical informed consent from children and young people? And how can we explain to them what their rights are as research participants? These are questions that researchers in the field of children and media often grapple with. Now, CO:RE can offer a free-for-all resource in the form of an animated movie, that can help researchers around the world to address these questions.

Utarbeidet av sekretariatet: Temasider

Temasidene skal være nettsider i FEK-regi med korte oversiktstekster med henvisning til relevante ressurser og referanser til videre lesning.

Eksisterende:

- Veileders rolle
- Uredelighet
- Urfolk og nasjonale minoriteter

Kommende:

- Samtykke
- KI

Tema: Uredelighet i forskning

Publisert: 19.03.2025

Denne temasiden tar for seg uredelighet i forskning: Hva er vitenskapelig uredelighet, hvordan skal uredelighet håndteres og hvordan kan det forebygges? Målet er å gi leseren en kort introduksjon, samt vise til sentrale ressurser.

Innhold

- 1 Hva er uredelighet i forskning?
- 2 Omfang av uredelighet i Norge
- 3 Hvordan forebygge uredelighet?
- 4 Behandling av uredelighetssaker
- 5 Fant du det du lette etter?

Våre temasider er korte oversiktstekster som skal løfte frem og opplyse om sentrale forskningsetiske temaer og problemstillinger. Tekstene henviser til relevante ressurser og referanser til videre lesning.

Hva er uredelighet i forskning?

[Lov om organisering av forskningsetisk arbeid](#) (forskningsetikkloven) skiller mellom vitenskapelig uredelighet og uredelighetssaker. Vitenskapelig uredelighet er definert slik:

«Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning» (§ 8, annet ledd).

Forfalskning, fabrikkering og plagiering (ofte forkortet FFP) trekkes frem som alvorlige brudd, da dette anses som klare brudd på sannhetsnormen i forskning. Sannhetsnormen er knyttet til saklighet, klarhet, etterrettelighet og etterprøvbarehet, og er en forutsetning for forskningens pålitelighet og kvalitet. For mer om sannhetsnormen og andre forskningsetiske normer, se [Introduksjon til forskningsetikk](#). For mer om brudd med god vitenskapelig praksis, se [Et alvorlig brudd på god vitenskapelig praksis](#).

I forskningsetikkloven omtales saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som «uredelighetssaker». (forskningsetikkloven § 6). I [forarbeidene til forskningsetikkloven](#) skiller det mellom «alvorlige og mindre alvorlige tilfeller av slike mulige brudd» (Prop. 158 L (2015–2016), kapittel 5.2.1).

Loovverk

De viktigste lovene som regulerer forskningsetikk i Norge er [Lov om organisering av forskningsetisk arbeid](#) (forskningsetikkloven) med forskrift, og [Lov om medisinsk og helsefaglig forskning](#) (helseforskningsloven).

Helseforskningsloven er rammeverk for å sikre god og etisk forsvarlig forskning i medisin og helsefag. Den gjelder for medisinsk og helsefaglig forskning på mennesker, human biologisk materiale og helseopplysninger, og bygger blant annet på [Helsinkideklarasjonen](#), [The Declaration of Helsinki](#) (World Medical Association (WMA) 2024).

Se også: [Forskningsetikkloven](#) (FBI) [Helseforskningsloven](#) (FBI)

Nye ressurser: Temasider

Tema: Veileders rolle

Publisert: 12.06.2023

Veilederrollen er avgjørende for det forskningsetiske arbeidet ved institusjonene. Her har vi samlet noen av våre mest relevante ressurser om veileders rolle, samt nyttige eksterne ressurser.

Innhold

- 1 Innledning
- 2 Forskningsetiske utfordringer
- 3 Veileders ansvar for opplæring i forskningsetikk
- 4 Opplæring av veiledere
- 5 FEK anbefaler
- 6 Om denne siden

Veileders rolle er et av våre faglig prioriterte temaer

Innledning

Veiledere kan fungere som viktige forskningsetisk ansvar for veiledning og opplæring av ph.d.-kandidatene. Derfor må veiledere selv ha tilstrekkelig kunnskap og kompetanse. Vi har samlet viktige ressurser som gjelder (1) Forskningsetikk og (2) Veileders ansvar for opplæring i forskningsetikk.

Institusjonene har det overordnede ansvaret for å oversikten er laget både for veiledere og for institusjonenes forskningsetiske komiteer (FEK) har laget en egen forskningsetikk.

Forskningsetiske utfordring

Det er mange forskningsetiske spørsmål og dilemmaer. Vi har samlet noen av de temaene vi erfarer er de mest utfordrende. Forskningsetiske utfordringer kan oppstå med veilederrollen.

Relasjonen mellom veileder og veilant er preget av et asymmetrisk maktforhold. Veileder har gjerne en faglig posisjon og kompetanse som veilant ønsker å trekke veksler på i sitt arbeid. Asymmetrien innebærer også at veileder har en annen autoritet enn veilanten. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at etisk kompetanse følger makt. Studenter kan være mer åpne om å ta opp forskningsetiske utfordringer og de kan også ha mer kompetanse på området.

Kollegialitet og respekt er normer som gjelder i alle forskerfellesskap. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sier i sine [retningslinjer](#):

«Forskerfellesskapet må tilrettelegge for et kollegialt miljø som fremmer god forskning i tråd med anerkjente vitenskapelige og etiske prinsipper.» (NESH, retningslinje 2)

Veiledere tillegges et særlig ansvar for at studenter og ph.d.-kandidater inkluderes i faglige fellesskap og får kjennskap til forskningsetikk.

NESHs retningslinjer sier også at partene må vise gjensidig respekt:

«Veiledere og studenter/ph.d.-kandidater skal behandle hverandre med respekt. Veiledere skal ikke misbruke sin posisjon til egen fordel. Det gjelder både i faglige og i personlige forhold.» (NESH, retningslinje 5)

Nye ressurser: Temasider

Tema: Uredelighet i forskning

Publisert: 19.03.2025

Denne temasiden tar for seg uredelighet i forskning: Hva er vitenskapelig uredelighet, hvordan skal uredelighet håndteres og hvordan kan det forebygges? Målet er å gi leseren en kort introduksjon, samt vise til sentrale ressurser.

Innhold

- 1 Hva er uredelighet i forskning?
- 2 Omfang av uredelighet i Norge
- 3 Hvordan forebygge uredelighet?
- 4 Behandling av uredelighetssaker
- 5 Fant du det du lette etter?

Våre temasider er korte oversiktstekster som skal løfte frem og opplyse om sentrale forskningsetiske temaer og problemstillinger. Tekstene henviser til relevante ressurser og referanser til videre lesning.

Hva er uredelighet i forskning?

[Lov om organisering av forskningsetisk arbeid](#) (forskningsetikkloven) skiller mellom vitenskapelig uredelighet og uredelighetssaker. Vitenskapelig uredelighet er definert slik:

«Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning» (§ 8, annet ledd).

Forfalskning, fabrikkering og plagiering (ofte forkortet FFP) trekkes frem som alvorlige brudd, da dette anses som klare brudd på sannhetsnormen i forskning. Sannhetsnormen er knyttet til saklighet, klarhet, etterrettelighet og etterprøvbarehet, og er en forutsetning for forskningens pålitelighet og kvalitet. For mer om sannhetsnormen og andre forskningsetiske normer, se [Introduksjon til forskningsetikk](#). For mer om brudd med god vitenskapelig praksis, se [Et alvorlig brudd på god vitenskapelig praksis](#).

I forskningsetikkloven omtales saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som «uredelighetssaker». (forskningsetikkloven § 6). I [forarbeidene til forskningsetikkloven](#) skiller det mellom «alvorlige og mindre alvorlige tilfeller av slike mulige brudd» (Prop. 158 L (2015–2016), kapittel 5.2.1).

Lovverk

De viktigste lovene som regulerer forskningsetikk i Norge er [Lov om organisering av forskningsetisk arbeid](#) (forskningsetikkloven) med forskrift, og [Lov om medisinsk og helsefaglig forskning](#) (helseforskningsloven).

Helseforskningsloven er rammeverk for å sikre god og etisk forsvarlig forskning i medisin og helsefag. Den gjelder for medisinsk og helsefaglig forskning på mennesker, human biologisk materiale og helseopplysninger, og bygger blant annet på [Helsinkideklarasjonen](#), [The Declaration of Helsinki](#) (World Medical Association (WMA) 2024).

Se også: [Forskningsetikkloven \(FBI\)](#) [Helseforskningsloven \(FBI\)](#)

- Nøytral inngang til begreper, koblet på lovverk og retningslinjer
- Hva sier litteraturen?
- Videre henvisning til sentrale kilder, nasjonalt og internasjonalt

Nye ressurser: Temasider

Tema: Urfolk og nasjonale minoriteter

Publisert: 09.09.2025

Hvilke forskningsetiske spørsmål reiser forskning med urfolk og nasjonale minoriteter? Målet med denne temasiden er å gi leseren en kort introduksjon og vise hva som finnes i rammeverk, retningslinjer og sentrale ressurser, nasjonalt og internasjonalt.

Innhold

- 1 Hvem er urfolk og nasjonale minoriteter?
- 2 Historisk urett
- 3 Etlisk forskningspraksis
- 4 Forskningsetiske dimensjoner
- 5 Nasjonale retningslinjer og rammeverk
- 6 Globale retningslinjer og rammeverk
- 7 Internasjonalt samarbeid

Våre temasider er korte oversiktstekster som skal løfte frem og opplyse om sentrale forskningsetiske problemstillinger. Tekstene henviser til relevante ressurser og referanser til videre lesning.

Hvem er urfolk og nasjonale minoriteter?

Det finnes ingen universell eller internasjonal enighet om definisjon av begrepet urfolk. Typiske kjennetegn er likevel at de utgjør en ikke-dominerende gruppe i det samfunnet de lever i, og at de har levd i områdene siden før dagens statsgrenser ble etablert. Urfolk har som oftest en særpregede knyttet til bruken av naturressurser, og de skiller seg gjerne fra majoritetsbefolkningen gjennom forhold, kultur og/eller språk. I Norge har samer status som urfolk. [Hvem er urfolk? - regjeringen.no](#)

Nasjonale minoriteter defineres som grupper med langvarig tilknytning til et land og som skiller seg sosialt, kulturelt og/eller språklig fra den dominerende befolkningen i landet. I Norge har kvener/norskefinnere, skogfinnere, jøder, romer og romanifolk/tatere status som nasjonale minoriteter. [Nasjonale minoriteter - regjeringen.no](#)

Historisk urett

Urfolk og nasjonale minoriteter i Norge var lenge utsatt for marginalisering, assimilering, undertrykkelse og diskriminering. Her kan du lese mer om nasjonale utredninger av politikken som er blitt ført og konsekvensene av den:

Forskningsetiske dimensjoner

For å gjenopprette tilliten til forskning som involverer urfolk og nasjonale minoriteter er forskningsetikken sentral. Både globalt og nasjonalt har det vært økende oppmerksomhet om dette. Pågående diskusjoner fremhever flere tilbakevendende temaer og spørsmål. De mest sentrale er:

- 1. Informert samtykke:** Urfolk og nasjonale minoriteter skal forstå formålet med forskningen og gi frivillig, informert samtykke. Hvordan sikre frivillig, informert individuelt samtykke? Er det i tillegg nødvendig med samtykke på gruppenivå (kollektivt samtykke)?
- 2. Deltakelse og medbestemmelse:** I hvilken grad skal urfolk og nasjonale minoriteter delta i de ulike fasene av et forskningsprosjekt: planlegging, datainnsamling, tolkning og publisering?
- 3. Kulturell respekt og sensitivitet:** Forskningen skal ta hensyn til urfolks og nasjonale minoriteters verdier, språk, tro og livsform. Hvordan kan forskere sikre dette?
- 4. Tilbakeføring av kunnskap:** Hvordan kan forskere tilbakeføre kunnskap fra forskningen slik at den kan nyttiggjøres?
- 5. Kontroll over data og tolkninger:** I hvilken grad skal urfolk og nasjonale minoriteter ha mulighet til å kontrollere hvordan informasjon om dem lagres, brukes og presenteres? Hvordan balansere individets rett til å kontrollere sine personopplysninger og gruppens rett til å kontrollere data om gruppen?

Kollektivt samtykke

Kollektivt samtykke innebærer at urfolk som gruppe skal få mulighet til å gi tillatelse til eller uttale seg om forskning som berører dem som folk, deres kultur, samfunn eller tradisjonelle kunnskap. Prinsippet om kollektivt samtykke er basert i FNs konvensjoner og erklæringer som gir urfolk rettigheter på gruppenivå og rett til medbestemmelse (se faktaboks). Det kollektive samtykket erstatter ikke enkeltindividers personlige samtykke, men kommer i tillegg.

Temabasert navigasjon

- 70% av brukerne våre foretrekker ressurser organisert etter tema (survey på nettsiden, 2025. N=110)
- Stemmer med kommunikasjonsfaglige råd
- Fra intern logikk -> brukerorientering
- Gir større mulighet for å samle flere ressurser om ett tema

Temaer

Grunnleggende
om
forskningsetikk

Uredelighet i
forskning

Lowverk

Hensyn til
individer

Hensyn til ulike
grupper

Hensyn til
samfunn og miljø

Veilederrollen

Medforfatterskap

Helseforskning

Kunstig
intelligens

Bruk av dyr i
forskning

Menneskelige
levninger

Co-authorship

Authorship is crucial for the recognition and merit of researchers. Therefore, conflicts about co-authorship often arise. The requirements for authorship may differ between disciplines. Contributions can also change during the course of a research process. For this reason, it may be a good idea to discuss co-authorship continuously.

› Reports and articles

- Ethics and integrity in Research: Results from a nationwide survey on research ethics
- Research integrity in context: Results from a qualitative study
- Co-authorship, Research Ethics Library
- Shades of grey in academic citation practice, Research Ethics Library
- Co-authorship: Experts have one advice, Research Ethics Magazine

› Research Ethics Guidelines

- National Guidelines for Research Ethics in the Social Sciences and the Humanities, no. 9
- National Guidelines for Research Ethics in Science and Technology, no. 6

› Cases for discussion

- A dilemma about co-authorship
- The supervisor as co-author

› Useful resources from Committees and Comissions

- Statements in cases about co-authorship in research misconduct cases (GRU)
- Statement about Research ethics guidelines on co-authorship and access to data (NENT)

News about this topic

New guidelipnes and tools

*For responsible international
knowledge collaboration by
HK-dir*

[Read more](#)

Statement on co-authorship

*In case xx/yy by the National
Commission for the
Investigation of Research
Misconduct*

[Read more](#)

Innspill?

Hvilke temaer mener du FEK bør prioritere?

Treffer vi de riktige målgruppene?

Hva er et godt case?

De nasjonale
forskningsetiske
komiteene

Har du andre innspill, hører vi gjerne fra deg.

E-post: lene.os.johannessen@forskningsetikk.no

www.forskningsetikk.no